

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Dr. Melich János múzeumi őr kitüntetése. Ő felsége dr. Melich János múzeumi őrnek, könyvtárunk tisztviselőjének, a budapesti kir. tud. egyetem javaslatára a nyilv. rendkívüli tanári címet méltóztatott adományozni. Ez eseményt, mint Melich tudományos eredményekben gazdag pályájának egyik határjelzőjét örömmel jegyezzük fel s kartársunkat ez alkalomból meleg szeretettel köszöntjük.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége 1911. évi közgyűlése október hó 8-án tartatott meg a szokott keretek között. A színhely ezúttal Nagyvárad városházának díszterme volt, melyet a kormány, megye és város kiküldöttei, a szövetség tagjai s a kulturális mozgalmak iránt érdeklődő díszes helyi közönség színültig megtöltötte. A közgyűlés kiemelkedő pontja ezúttal is *dr. Wlassics Gyula* elnöki megnyitója volt, melynek új és mélyen járó eszmékben gazdag fejtegeléseiből itt azt a részletet közöljük, melyben a szónok a modern könyvtár feladatait vázolta:

«Csak örömmel töltheti el a művelődési haladás minden barátját — úgymond — az utolsó évtizedekben világszerte megindult nagy mozgalom, mely a könyvtárt a nemzetnevelés éltető levegőjébe helyezi. A modern könyvtárnak a könyvelraktározás sivár mezejéről az eleven, termékeny művelődés központjába kell emelkednie. Régente a könyvtárban a könyvek megőrzésének helyét látták. A modern könyvtárnak azon kell dolgoznia, hogy minél szélesebb körbe jussanak el könyvei és könyveivel el is érhesse az igazi általános művelődés fölemelő hatását. Ezért oly élénk ma a könyvtártudósok és könyvtárpolitikusok törekvése: megtalálni a módját annak, hogy az *olvasási kedvet* fokozzák és *mindenkinek azt nyujtsák, a mivel lelki műveltsége valóban gyarapodik* és sohase nyujtsanak a betűben lélekölő mérget. A könyvtárpolitika nemes törekvéséből ma már nagyméretű világ-irodalom keletkezett és már-már kijegeczesedik a módszer miként kell kezelni a könyvtárnoknak a falu, a kisváros és nagyváros olvasó közönségét. Gondosan gyűjtik a könyvolvasás tapasztalatait is és induktív uton akarják elérni az általánosítható tetteket. Abban körülbelül ma már megegyeznek, hogy nemcsak az olvasó *bibliografiai tájékozatlanságának* kell a lehető legügyesebben, legvonzóbban összeállított tájékoztatókkal segítségére sietni, de a sikeres olvasáshoz szükséges *előismeretek hiányának* lehető pótlásáról esetleg *intézményes módszerrel* is gondoskodni kell. Az *olvasó-nevelés* nagy *lélektani feladata* kezd előttünk óriási arányokban kibontakozni. E pedagogo-

giai földadat útján halad az a mozgalom, mely a szabadtanítás központjába kívánja beállítani a könyvtárakat. Amerika példája vonz itt is. Ott a szabadtanítás és könyvtár sikeres szerves együttműködése az egész vonalon ki van építve. Alig van Carnegie-könyvtár, melyben ne volna előadó terem is. Oly természetes is ez az összefüggés. A népegyetemen, a szabadiskolában előadás folyik. Mi természetesebb tehát, mintha az előadók a kurzusnak megfelelő irodalomra irányozzák a hallgató figyelmét. Viszont pedig a könyvtárnak kötelessége szorgosan tanulmányozni a szabadtanítás csarnokainak előadási anyagát és erre a tanítási anyagra, ennek irodalmi termékeire kell fölhívnia a kurzus látogató olvasó figyelmét. Angliában a könyvtárbizottságok maguk rendeznek fölolvadásokat és megalakították a Stepney-i Olvasók szövetségét, mely könyvtárai számára maga neveli az olvasót. Hogy a kontinentális külföldi példák közül csak a legközelebbit említsem, utalok arra, hogy a bécsi Volksheim kurzus-könyvtáráról gondoskodik, melyeket a hallgatóság között szétosztanak. Nagyfotosságú és mindenestre az eddiginél nagyobb arányban követendő példa a vándorkönyvtárak és előadási kurzusok összekapcsolása is.

A mily jelentékeny a könyvtár és az iskolán kívüli oktatás szerves kapcsolatára vonatkozó irodalmi mozgalom, ép oly nagyjelentőségű az az irodalom is, mely az utolsó évtizedben az *iskola* és a *közkönyvtár* együttműködésének sikeres megoldása érdekében küzd. Van-e nagyobb jelentőségű nemzeti érdek, mint ha a tanuló már az iskolából magával viszi a jó könyv szeretetét és megbecsülését. A gyermeket megtanítani arra, hogy hogyan olvasson, megtanítani arra, hogy önképzés útján is miként jut tudáshoz, műveltséghez, oly általános érdek, mely érdek mögött minden eltörpül. A tanító munkája félbenmaradt munka, ha ezt a *könyvtáros lelkiismeretes segítsége ki nem egészíti*. Megtanítani valakit olvasásra, de meg nem tanítani arra, hogy az olvasással mily módon emelheti saját értelmi és erkölcsi értékét, akaraterejét, belső önfegyelmét, haszontalan munka. Csaknem olyan haszontalan, mintha analfabéta marad. A mely társadalom az önnevelésre meg tudja tanítani az új nemzedéket és az önnevelés eleven ösztönét biztosítja minden életkorra, az a legnagyobb erőt és hatalmat adja nemzetének, mert akkor nem pusztítja el a lelkeket a pornográf irodalom és nem teszi nemzedékeken át satnyává a testet, akaratgyöngévé a jellemet az alkohol romboló mérge.

Csodálatraméltó gyakorlati érzékkel halad a civilizáció élén ebben a kérdésben is Amerika. Ott a «public library» már az elemi iskolában kezdi munkáját. Megalapították már néhány évtizede a *gyermekkönyvtárakat* is. Schultze Ernst élénk színekkel ír le egy ily amerikai gyermekkönyvtárt. Valóban mesteri az a módszer, melylyel a kis gyermeket a mesélő órákkal az olvasásvágy fokozására buzdítják és a gyermeknek csaknem teljes szabadságát biztosító módszerrel érik el azt, hogy a kis gyermek maga keresi ki a könyvet, melyet gyönyörrel olvasgat.

A tanító és könyvtáros együttműködése sikerének fényes példája az *iskola* és a «Free Public library» között bölcsen szervezett amerikai rend-

szer. Ez egészen más szervezeti alapon áll, mint a franciaországi «Bibliothèques scolaires et populaires» intézménye, melyet az *iskolában szervezett könyvtárak* alakjában nagy reményekkel, de nem a várt sikerrel léptettek életbe. A Németbirodalom országai hűen járnak az amerikai-angol nyomokon.

Mindezek, miket csak érintettem ismertek ugyan a szakkörökben, sőt egyik-másik irányban már mi is a helyes kezdeményezés útján vagyunk. Kevésbé ismertek azonban a nagyközönség előtt. Nálunk még az értelmebb közönség gondolatvilága is a nemzetnevelés nagy munkáját még mindig igen szűk kerethez fűzi. A nemzetnevelést csak az iskolával és az ifjúsággal kapcsolják össze. Pedig az igazi nemzetnevelés az egész nemzetre, annak minden osztályára, mindenkorú tagjára vonatkozik. Egy svéd írónak szavait ajánlom minden honfitársam figyelmébe: «Vajjon melyik embernek nincs szüksége nevelésre az iskolakötelezettség évein túl is? a társadalom melyik osztályának nincs hibája, a mit csak neveléssel lehet kiküszöbölni és megjavítani».

Az ma már köztudata a világ értelmiségének, hogy az összes nemzetnevelő eszközök között a legértékesebb a könyv. A ki ebben kételkedik, az ki fog gyógyulni szkepsziséből, ha az amerikai-angol és a német nagyszabású könyvtári mozgalom óriási fejlődésére gondol. Ez minden beszédnél hatalmasabban hirdeti a könyvtárnak elismert elsőrangú állását a nemzetnevelés nagy munkájában.

A világirodalomban már is köztudattá vált, hogy a könyv nevelő értékének fölismerésével lépést kell tartani a *könyvtári közigazgatási tan*, a könyvtári *igazgatási* szervezet nagy reformjának is. A nemzet egészét, annak mindenkorú tagját felölelő modern nemzetnevelés új és nehéz feladatokat elé állítja a könyvtárt. A régebben kialakult könyvtári igazgatási szervezet a nagy nemzetnevelő problémával szemben elavult. Ettől az elavult könyvtári igazgatási szervezettől csak csodát lehetne várni. Ne ezt várjuk, hanem hozzá kell fognunk a nagy kezdeményező munkához, hogy a könyvtáros meg is felelhessen annak a nagy feladatnak, mi reá a huszadik században a nemzetnevelés munkájában vár. Ne tekintse a közfelfogás a könyvtárosi foglalkozást legtöbbször pusztán díjtalan vagy igen csekély díjra érdemes mellékfoglalkozásnak, hisz ha a könyvtáros individualizáló, olvasónevelő munkát is akar a könyvtárban végezni, ez a feladat egész embert, nagy tudást és elsőrangú pedagógiai érzéket követel. Nálunk nagy városi könyvtárak is vannak, melyek vezetőinek csak mellékfoglalkozása a könyvtár. Hol vagyunk attól is, hogy nagy tudományos könyvtáraink egyik-másik részletes tudományos kérdésre vonatkozó szakirodalom összegyűjtött egész anyagának katalógusát rendelkezésre bocsáthatnák, vagy éppen útbaigazítással szolgálnának? Hol vagyunk a tudományos folyóiratok anyagának szakszerű katalogizálásától? Miként állunk ma még a nyilvános könyvtár és iskola közötti kapcsolat rendszerének kiépítésében? Miként állunk az olvasónevelés és irányítás munkájában, pedig az olvasásra szoktatás nagy nemzetnevelő feladatának teljesítése elől a modern könyvtári igazgatás ki

nem térhet. Hol vagyunk attól, hogy ezekhez a célokhöz szabnók a könyvtári igazgatás alapos reformját.

Hangosan kell már kiáltanunk, hogy a mai szervezeti keretben, a mai könyvtári közigazgatási rendszerben a könyvtáros igazi rendeltetésének magaslatára alig emelkedhetik és a tanácsnyújtás, az útbaigazítás, az olvasásra nevelés nehéz föladatát alig képes teljesíteni.

Ezért idejét láttam annak, hogy a könyvtárak szövetségének közgyűlésén reá mutassuk itt a nagyobb nyilvánosság előtt arra a nagy szerepre, mely a huszadik század nemzetnevelő munkájában a magyar könyvtárosra vár. Elérkezett az idő, hogy a köztudat kezdjen megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy a szabad tanításhoz fűzött nagy nemzetnevelő érdekek a *könyvtári kapcsolat és a könyvtári közigazgatás szervezetének alapos reformja* nélkül kockán állanak. Szükséges, hogy a nyilvános közkönyvtárak szervezetükkel teljesen a nemzetnevelés céljainak és eszményeinek keretébe illeszkedjenek. Ez nem jelent kevesebbet, mint a könyvtári *közigazgatási tan újjáteremtésének korszakát*. Ha van nagy, egyetemes érdek, melyet *át kell a nemzet vezető férfainak és a közvéleménynek érteni, úgy kétségen kívül ez a legértékesebbek között foglal helyet*.

Ez a nemzet, mely már kezd folyékony lenni a nemzet erőtényezőinek és így a műveltség hatalmának fölismerése iránt, hamar közkincsese termeli azt a szerénynek látszó, de eredményében hatalmas gondolatot, mely a minden életkorra kiterjedő nemzetnevelés munkájában a nyilvános könyvtárt új eszmények és új föladatok elé állítja. Ez a nemzet, mely ma már észrevehető fogékonysággal a nemzeti erő reális értékei felé fordul, szeretettel ölel föl minden törekvést, melyen a komoly nemzetföntartó munkásság jegyét ismeri fel. Kezdi becsülni a néptanító verejtékes munkáját, a tudós buvárkodásának nagy értékét s lassankint a közvélemény elemeivé kezdenek válni a tudomány, a művészet, a nevelés kérdései és a megszo-kott politikai frazeológiával nem látja kimerítettnek egy nemzet igazi, tartalmas közéletét.

Ez a közvélemény már unni kezdi a naivitásra épített politikai vagy kultur jelszavakkal való könnyelmű dobálózást. Érezni kezdi, hogy a kitarító munkával elérhető általános műveltség adja meg a vértetetet, melyről lepattan a félrevezetés, a lélekrontás minden hitegetése. Érezni kezdi, hogy a szellem uralkodik az anyagon, sőt a nemzeti lét szempontjából még a gazdasági erő sem erő megfelelő értelmi és erkölcsi erő nélkül.

Visszautasíthatja-e az ily közvélemény a magyar nemzet értelmi és erkölcsi erejének azt a gyarapodását, melyet a nemzetnevelés munkájában a modern könyvtár az iskolán kívüli és az iskolai tanítással szerves összefüggésben sikerrel teljesíthet. Bizonyára nem.

A mit a nemzet közvéleménye mindenesetre visszautasítana, attól tartózkodjék a könyvtárpolitika. Mindenesetre visszautasítaná, ha észrevenné, hogy a könyvtár alárendelt *mellékcélok* szolgálatában áll. Valamint az iskola pedagógusa nem végez igazi nevelő munkát, ha akár radikális, akár reakciónárius pártirányzatok szolgájává szegődik, ép úgy kerülni kell a könyv-

tári pedagógiának is nevelő munkájában mindent, a mi a kultúra terjesztésének egyetemes érdekébe ütközik. Az útbaigazításnak, az irányításnak a buzdításnak nem szabad az erőszakosság, sőt még a fölösleges gyámkodás járszalagján sem csüngen.

Az erőszakoskodás és gyámkodás keserűen meg is boszulja magát. A hol a könyvtárpolitika ezekkel tett kísérletet, azoknak nyomában járt a könyvtárhasználat csökkenése. Arra kell törekedni, hogy a legszélesebb rétegek is értelmi okok erejével *intellektuális* és nem *mechanikus* bizalommal fogadják el a jó tanácsokat, a helyes útbaigazításokat.

Igy el lehet érni, hogy az a könyv, mely mindent le akar rombolni, mit a néplélek a maga nagy összetételében ma élete, boldogsága legfőbb kincsének tart, minden erőszakos rendszabály nélkül is pusztába kiáltó szó marad. Ha pedig a könyv új tanokat, új igazságokat hirdet és ezekben a haladás közszelleme az emberiség sorsának egyetemes javítását ismeri föl, ezeket az igazságokat erőszak vagy gyámkodás rövid időre talán vissza szoríthatja, de meg nem szüntetheti.

Lelki szemeim előtt látom már a modern magyar könyvtárt a minden kicsinyességtől ment bölcs szervezetében látom a magyar olvasónevelés termékeny munkáját, látom miként hordja köveit azokhoz a rendíthetetlen pillérekhez, melyeken nemzeti erők fölemelkedik. Látom miként fogja nemzetem általános műveltsége *a föl nem tartóztatható haladást a történelmi hagyományokkal, a meg nem szüntethető emberi és nemzeti érzésekkel magasabb összhangba hozni*.

A közgyűlés a nagy lelkesedéssel fogadott elnöki megnyitó s a város és Szigligeti-társaság nevében elhangzott üdvözlő beszédek után tudomásul vette a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa és Orsz. Főfelügyelősége évi jelentéseit, a Tanács tagjai sorába választotta gr. Knebelsberg Kúnót, a Julián-egyesület nagyérdemű alelnökét s a helyi társadalom köréből 22 állandó taggal egészítette ki magát. Ezután *Karácsonyi János* tartotta meg előadását: «Kisérletek nagyváradai nyilvános könyvtárak létesítésére» czimben. Végül *Csallány Gábor* hármas indítványt nyújtott be, melynek a könyvtárügyet is érdeklő része a következő: «Létesítsen a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa a közkórházakkal, elsősorban a megyei kórházakkal kapcsolatban a betegek számára ingyenes népkönyvtárakat». *Mihalik József* kir. tan., előadó rögtön kimutatta az indítvány tárgytalanságát, mivel az Országos Tanács már eddig is különös gondot fordított arra, hogy a közkórházak népkönyvtárakkal felszereltesseken s több helyen: így a budapesti katonai kórházakban, az algyógyi- és gyulai népszanatóriumokban, a pécsi- és nagybecskereki közkórházakban létesített már könyvtárakat s a jövőben is anyagi erejéhez mérten fog hozzájárulni ily könyvtárak létesítéséhez mindenütt, a honnan ily tárgyú megkeresések beérkeznek. A közgyűlés a fölvilágosítások alapján a tárgytalannak bizonyult indítvány fölött napirendre tért.

A közgyűlés berekesztése után nyitották meg Nagyvárad város nyilvános közkönyvtárát. E büszke czimet az egynéhány ezer kötetes polgári iskolai

tanítói könyvtár kapta, melynek szükös helyiségébe egy pár asztalt és széket állítottak be a nagyközönség részére. Reméljük, hogy a nagyon is szerény kezdet egy szebb jövő magvát rejti méhében s a város áldozatkésziségevel lehetővé teszi, hogy a könyvtár valósággal is közművelődési tényezővé váljék.

A Tudományos Akadémia könyvtára 1910-ben. A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában az elmúlt évben a fontosabb szakok rendezése mellett az évek óta összegyűlt iskolai könyvek lasjtromozását már majdnem teljesen befejezték. A könyvek elhelyezése körül lényeges újítás történt. Az igazgatótanács az Akadémia épületének első emeletén öt helyiséget bocsátott a könyvtár rendelkezésére. E helyiségek számára magas vasállványok készültek, a melyeken mintegy 25.000 darab könyv nyert elhelyezést. Leginkább oly szakok kerültek az emeleti helyiségekbe, a melyeket ritkábban keres a közönség. Így például a teológia, gazdaság, vegytan, hadi tudomány, új latin irodalom, olasz irodalom, térképek, sematizmusok és iskolai könyvek. E szakok fölvillele által a könyvtári szekrényekben elhelyezett szakokat sikerült kényelmesebben elrendezni s az Akadémia a jövőben nem lesz kénytelen három sorba rakni a könyveket, a mi a keresést nagyon megnehezítette. A könyvtár mult évi legnevezetesebb gyarapodása Katona Lajos könyvtára volt, a melyet Semsey Andor szerzett meg az elhunyt családjától és ajándékozott az Akadémia könyvtárának azzal a kikötéssel, hogy az ősnymtatványokat a Nemzeti Múzeumnak engedjék át. Az Akadémia könyvtárában már meglévő munkákat pedig elsősorban a budapesti I. ker. állami pedagógiumnak, azután az Eötvös-kollégiumnak, végül a párisi Sorbonne könyvtárában most szervezett magyar osztálynak ajánlották föl. Az Akadémia könyvtára mintegy 1100 művel gyarapodott a Katona-féle gyűjteményből. A Katona-könyvtár értékét emeli az, hogy az Akadémia könyvtárának olyan szakjait gyarapította becses munkákkal, a melyek eddig igen töredékesen voltak meg. A román és germán filológiai, a folklore-, mitológiai és mese-irodalomra vonatkozó értékes művek jutottak ezúton a könyvtár tulajdonába. A kimutatás szerint az akadémia könyvtárában a rendezett tudományszakok száma 54; ezek 87.689 munkát foglalnak magukban. A könyvtár olvasóterme az elmúlt évben 194 napon volt nyitva és ez idő alatt 4619 olvasó 5970 művet használt, míg házi használatra 153 kölcsönző 674 művet vett ki.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1910-ben. Erdélyi Pál dr., a kolozsvári Nemzeti Múzeum és Tudományegyetem egyesített könyvtára igazgatójának évi jelentése alapján a következőkben vázoljuk az új könyvtárpépület megépítésének külső történetét. E kérdésben az első levélváltás a minisztérium és az igazgatóság közt 1901. októberében történt. 1902. tavaszán elkészült az építkezési program. 1903-ban már a kiszemelt telek megvétele került tárgyalásra, 1904-ben a pályázat is eldőlt s 1906. nyarán megkezdődött az építkezés, mely 1908 végén nyert befejezést. 1909. febr. 8-án már megnyílt az új olvasóterem s csakhamar az egész könyvanyag is új rendezésben állíttatott föl a könyvtár 9-25 km. hosszúságú polczain.

A beépített terület 2690 m² s a dolgozó helyiségekben egyszerre 252 olvasó és kutató nyerhet elhelyezést.

Az 1910 év folyamán a könyvtár 3701 művel, 11.058 darabbal gyarapodott. Ebből a szépszámu gyarapodásból vétel: a nyomtatványi osztályban 521 mű 1223 drb, a kéziratárban 26 mű 34 drb s a levéltárban 989 drb; ajándék: a nyomtatványi osztályban 336 mű 1372 drb, a kéziratárban 23 mű 24 drb, a levéltárban 402 drb; letét: a levéltárban 283 drb; csere: a nyomtatványi osztályban 13 mű 174 drb, a levéltárban 3 drb; köteles-példány: a nyomtatványi osztályban 85 mű 1198 drb.

A letéteményezett családi levéltárak száma ez évben hárommal emelkedett; K. Weress Sándor, br. Bornemissza Gyula és néhai br. Sennyey Pál családi levéltáraival. Az ajándékok közt kimagasló a Pejacevics-Mikó Mária grófnő adománya, mely a néhai gr. Mikó Imre eladásra került házában elraktározott nyomtatványokból, irományokból és ereklyékből került ki. Legbecesebb része ez adománynak a Rhédey-levéltár és gr. Mikó Imre levelezésének s egyéb iratainak gyűjteménye.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának bevételei 1910-ben 19.633 K 80 fillért tettek, ebből 6500 K államsegély, 10.000 K pedig kölcsön s kiadásai: 18.742 K 74 fillérre rúgtak, a miből 12.088 K 50 fillér új beszerzésekre, 4484 K 50 fillér könyvkötői munkálatokra esett.

Az olvasóteremben az év folyamán 44.699 művet, 67.524 darabot használtak, házi használatra pedig 2302 művet, 4304 darabot kölcsönöztek ki. Az olvasóterem forgalma februárban volt a legerősebb: 6384 mű, 8053 drb.

A budapesti községi nyilvános könyvtár és közművelődési intézet tervpályázata. A tervpályázatra 17 pályamű érkezett be, melyekről az elbírálásukra kiküldött bizottság június hó 21-én tartott ülésén döntött. A döntés értelmében a 3000 K-ás első díjat szótöbbséggel Menyhért Miklós és Rerrich Béla terve kapta meg, melyet a bizottság alaprajzi megoldásában szerencsésnek, az egyes részek összekapcsolásában szervesnek talált. Mindenestre feltűnő hiánya, hogy építési költséget a tervezők nem mutatnak ki, de tekintve, hogy a beépített köbtartalom a jutalmazott tervek közül épen ennél a legmagasabb, kétségtelen, hogy megvalósítása a legtöbb anyagi áldozatot fogja igényelni. Erre különben — tudtunkkal — nem kerül a sor, mivel hír szerint az első díj nyerteseit és a II. díjat ugyancsak szótöbbséggel nyert Lajta Bélát közösen fogják megbizni a végleges tervek elkészítésével. A II. díjjal kitüntetett pályaműnél a hivatalos bírálóat a helyiségek méreteit, világítását és szellőztetését megfelelőnek találja, a csoportosításukon azonban módosítani kíván s több másodrangú helyiség hiányát állapítja meg. Súlyosabban esik a latba, hogy «a nagy könyvtár mikénti kibővítése nincsen említve». Tervező a 66.200 m³ beépített terület összköltségét m³-kint 25 K-val számítva 1.600.000 K-ra teszi, de a mérnöki hivatal számításai szerint a beépített terület 73.451.54 m³-t tesz ki, ami fönti kulcs szerint 1.836.288 K 50 fillér építési költséget jelent. Ugyancsak szavazattöbbséggel nyerte el a III. díjat Tornallyay Zoltán pályaterve, mely 57.930 m³-t épít be — egyetlen díjazott terv, melynek ez az adata a mérnöki

hivatal utánszámításával egyezik — s így a legolesőbb volna a kivitelre. A bizottság a helyiségek számát, nagyságát s elrendezését illetőleg lényegesebb kifogást nem emelt, ellenkezőleg: «alaprajzi elrendezése igen gazdaságos, a tervezett földszinti nivó fölemelésével az alaprajz előnyei fokozhatók; homlokzat a szép hatást ígérő, beépített köbtartalma aránylag csekély». Igazán nem értjük, ha e tervek megvannak mind ez előnyei, miért nem fogadták el kivitelre. Végül megemlítjük, hogy 800—800 koronáért megvették: Orbán Ferencz és Hikisch Rezső 8. sz., Meller Dezső 5. sz., Wachtel Elemér 17. sz., Sterk Sebestyén és Hegedüs 13. sz. tervét a bizottság egyhangú, továbbá Pásztor Gyula 9. sz. és Gaál Bertalan 2. sz. tervét szó többséggel hozott határozata alapján.

Magyar könyvtár a berlini egyetemen. Berlinben járt honfitársaink közül is csak kevesen tudnak arról, hogy az ottani egyetemi könyvtárban egy közel 600 kötetes külön magyar könyvtár van fölállítva.¹ A könyvtár magva az a harmadfél-száz kötet, a melyet Gáspár János a maga és Berlinben tanuló honfitársai nevében 1844. márczius 19-én adott át Pertz főkönyvtárosnak. A magyar diákok 1842-ben alapították oly czélból, hogy Berlinben tartózkodásuk idején is legyen alkalmuk a hazai literatúrával foglalkozni. A könyveket, habár «Berlini Magyar Könyvtáré» szövegű bélyegzővel mind le voltak bélyegezve, külön exlibriszekkel látták el, ezen felirással: *Ex bibliotheca ab Hungaris universitatis reg. Fr. A. W. Berlin. civibus condita.* A gyűjteménynek szánt későbbi szaporulatot a Berlinben tanuló magyarok bizalmi férfia közvetítette, aki egyúttal a czimek lefordításánál is segítségül volt. Gáspár, mint nagyenyedi tanár 1856-ban 80, jobbára történelmi munkával gazdagította a gyűjteményt s egy hosszabb berlini tartózkodása alatt katalogizálta és rendezte a kis gyűjteményt. A könyvtár 1867-ig rendesen gyarapodott, azóta stagnál s még mindig a Gáspár-féle katalogus alapján, külön van fölállítva. Érdemes volna, ha az illetékes körök figyelme ismét ráirányulna a magyar literatúra e szerény végvárára.

G. P.

A Robert Hoe-féle árverés New-Yorkban igazi amerikai méreteivel tünt ki. Az árverés közel öt millió koronát jövedelmezett. E horribilis összeg igen tekintélyes részét, ép egy huszadát a 42 soros Gutenberg-bibliáért fizette ki F. E. Huntington kaliforniai milliomos bibliofil megbízásából Smith könyvkereskedő, 36.000 \$-ig több könyvkereskedő vett részt a versenyben, azon túl Smith és egy philadelphiai gyűjtő, J. Widener közt folyt a küzdelem, egész 49.000 \$ erejéig s végre is Smith győzött. Egyéb, jelentékeny áron elkelt, könyvek sorából megemlíthetők: *Berners*, *The book of St. Albans*, az első színnyomatú képekkel diszitett angol nyomtatvány, melyből csak két teljes példány ismeretes, 12.000 \$; szép Grolier-kötés 5500 \$; *Blake* Miltonjának eredeti kiadása, melyből csak három példány ismeretes, 9000 \$; *Boccaccio*, Décameron, Bruges 1476, 7000 \$; *Bonchet*, *L'amoureux transy* Paris, 1503, 4900 \$; *Denton*, *A brief description of*

¹ V. ö. Friese, *Geschichte der kgl. Universitäts-Bibliothek zu Berlin*, 86—87. l.

New-York, London 1670, 3300 \$; *Helyas*, Knight of the swanne, London 1512, unikum, 21.000 \$; *Malory*, Le mort d'Arthur, Caxton nyomdájából 42.800 \$; *Petrarca*, Cose volgarii Aldus 1501, 4100 \$; The plyament of Denylles 1509, 3900 \$; *Quintilianus*, Institutiones oratoriae Roma 1470, 3100 \$; *Villon*, Oevres, Paris 1537, 3800 \$; *J. Winthrop*, Declaration of former passages, Cambridge 1645, 10.000 \$. A kéziratok közt a XV. századi Pembroke Hours vezet 33.000 \$-ral: nevezetesebb tételek még: egy francia livre d'heurs a XV. századból 7850 \$; Anne de Beaujeu Livre d'heures-je, részben Fouquet miniatűrjeivel 24.000 \$; szép flamand kézirat 11.680 \$; egy 42 miniatűrrel díszes kézirat a XVI. század első feléből 11.000 \$; egy VI. Károly francia király rendelkezésre készült remek műskönyv 18.900 \$; Octavian de St. Gelais Ovidius fordítása 10.000 \$ stb.

Bibliofil.

A német közkönyvtárakban lévő inkunábulumok számáról érdekes adatokat közöl Haebler a *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 1911. évf. 7—8. füzetében megjelent dolgozatában, melyben az ősnymtatványok összeírásáról ad újabb jelentést. Az összeírásra kiküldött öttagú bizottság s a melléje kirendelt vagy önként hozzájuk csatlakozott munkatársak 676 könyvés levéltár ősnymtatvány készletét inventálták s megállapították, hogy a német birodalomban 145.484 oly kötet van, mely 1500 előtt került ki a sajtóból. Természetesen e szám, úgy az országok, mint a könyvtárak szerint igen különbözőképen oszlik meg. Vezet Bajorország, ahol 156 inkunábulum-gyűjtemény 50.709 kötetből áll; második helyen áll Poroszország 329 könyvtára közt megoszló 50.163 kötetével; azután jönnek: Szászország 8852 kötetel, Württemberg 8016 kötetel, Baden 6663 kötetel, Hessen 6639 kötetel s a kisebb államok 10.442 kötetel. Az egyes könyvtárakat tekintve első helyen a bölcsoorkori nyomtatványok száma szempontjából a müncheni Hof- und Staatsbibliothek áll több mint 21.000 kötetével, míg a berlini königl. Bibliothek mintegy 6000 kötetes gyűjteményével a második helyre került. Ezren felül van az ősnymtatványok száma 31 könyvtárban (ebből 10 bajorországi), ötszázon felül 23-ban, 200 és 500 közt 60-ban, 100—200 közt 64-ben, 20—99 közt 186-ban, 10—19 közt 75-ben, 2—9 közt 166-ban s csupán egy-egy kötet volt 71 könyvtárban. Érdekes, hogy 248 intézetről épen a bizottság derítette ki, hogy van bennük ősnymtatvány s az intézetek 7026 kötetel gazdagították az összeírt anyagot. G. P.

Külföldi könyvtárakról. *Boroszlóban* az egyetemi könyvtárban a használati díjak következtében 1910-ben a látogatók száma 130%-kal csökkent, de ennek daczára némi emelkedés állapítható meg a kölcsönzéseket illetőleg: 116.016 (1909-ben 113.112) kötet. Régi anyaga pótlására a könyvtár 16.000 M-t fordított, slavicák beszerzésére pedig, amihez 1910. óta évi 4000 M fölött rendelkezik 5211 M-t. Itt említjük meg, hogy a *Verein für Geschichte der bildenden Künste in Breslau* félszázados főnnállását a boroszlói Froissart-krónika híres 12 miniatűrjének színes hasonmás kiadásával készül emlékezetessé tenni. — Az *oxfordi* Bodleiana 1910-ben 77.568 darabbal szaporodott; ebből 54.813 drb kötelepéldány, 14.781 drb ajándék vagy

csere, 7754 drb vásárolt ujdonság és 220 drb antikváriusi beszerzés. A legbecsessebb ajándék a külön fölállítandó «Marjory Wardrop Collection». — *Firenzében* május 8-án helyezték el a királyi pár jelenlétében a Biblioteca Nazionale Centrale régóta tervezett új épületének alapkövét. — A *göttingai* egyetemi könyvtár 1910—1911-ben 62.158 M-t fordíthatott új beszerzésekre; ebből 13.481 M a kölesöndíjakra esik. — A *londoni British Museum* a biblia jogositott angol fordításának 300 éves fordulója alkalmából márcziusban nagyszerű biblikus könyvkiállítást rendezett, melyben számos könyvészeti ritkaság (így a vinegar- és treade-bible egy-egy példánya) s nagy értékű kézirat (pl. a Codex Alexandrinus, melyet II. Károly kapott a padisahtól, a 690—700 közt írt lindisfarnei evangéliumos könyv, a Toursban készült IX. századi Alcuin - biblia, a Wicliffe - féle angol szentírásnak egy Thomas of Woodstock, duke of Gloucester tulajdonában volt példánya) talált helyet. A kiállítás nyomtatott katalógusát Henry Guppy és A. W. Pollard szerkesztették.

Költemény sz hang nélkül. Ismeretes kuriózumok azok az *r* betű nélküli regények és versek, melyeket egyes különkődő német írók produkáltak vagy azok a magyar «költemények», melyekben kizárólag *e* magánhangzó fordul elő. Mint a *Zeitschrift für Bücherfreunde* egyik czikkecskéjéből olvasuk (Új folyam, III. év. 4. füz., melléklet) e kísérletek régi multra tekinthetnek vissza. Lasos, Charbinos fia, aki Kr. e. 548 körül született Hermionében s mint Pindaros mestere a dithyrambikus költészet fejlődésében nagy szerepet játszott, Athenaios szerint írt egy himnuszt, melyben nincs *σ*. Ez a himnuszt a Kentaurok czimet viselte, valószínűleg azonos azzal a Demetert dicsőítő költeménnyel, melyről másutt történik említés. Sajnos ebből a «hymnos asigmos»-ból még töredékek sem maradtak ránk. 2.

A berlini könyvkötő szakiskola mesteriskolája. A mesteriskola (Kunstklasse) vezetősége csinos füzetben számol be eddigi működése eredményeiről, céljairól és a fölvétel módozatairól. A mesteriskola, melyet a porosz kereskedelmi kormány is támogat, először 1904 okt. 4-én nyílt meg s eddig 14 féléves tanfolyamot rendezett, amelyen együttesen 135 növendék (köztük hat könyvkötő mester) vett részt. A tanítást Paul Kersten, kiváló könyvkötő-művész s P. Arndt festő végzik, nagy szakértelemmel. Céljük növendékeiket megtanítani az önálló tervezésre s a minden tekintetben megbízható, pontos technikai kivitelre. A tanfolyamok minden év január, április, július és október havában kezdődnek. A technikai oktatása naponta d. e. fél 9—12 óráig folyik, míg a rajzoktatás hetenkint négyszer $\frac{1}{2}1-1\frac{1}{2}3$ -ig terjed. Fölvételnek könyvkötő iparossegédek és mesterek. A tandíj németeknek 30, külföldieknek 150 M; a fölhasznált aranyat, bőrt és selymet a növendék fizeti. Az esti tanfolyamokon egyes szakmákban tüzetes kiképzést is nyerhetnek a mesteriskola növendékei. Ily tanfolyamokat tartanak a géparanyozásról, bőrdíszmű munkákról, aranymetszés-készítésről, márványozásról s üzleti könyvek előállításáról. E kurzusokért együttesen 12 M pótdíj fizetendő. A füzetet, mely számos izléses munkát illusztrációban is bemutat, a tanfolyam igazgatója G. Slaby (Berlin

SO 26.), a kinél a résztvevők is jelentkeznek, ingyen küldi meg az érdeklődő szakembereknek. A tanfolyamot melegen ajánljuk törekvő iparosaink figyelmébe. A legközelebbi tanfolyam 1912. január 2-án kezdődik. G.

A belga posta a népkönyvtárügy szolgálatában. Érdekes tervezet híret veszünk a Library World idei júliusi számából, mely ha megvalósul és beválik, fordulót jelent a falusi könyvtárügy nehezen megoldható kérdésében. Belgium 2629 községe közül csupán 717-nek van jobbára igen kezdetleges községi könyvtára, mely néhány regénynél alig tartalmaz egyebet. A bruxellesi Musée du livre igazgatósága most azzal a tervvel foglalkozik, hogy nagy nemzeti könyvtárt létesít, melynek kölcsönforgalmát a postahivatalok és takarékpénztárak közvetítésével szándékozik lebonyolítani. Bizonyos könyveket bárki, bizonyos szakkönyveket pedig a szakmabeliek ingyen fognak kikölcsönözhetni, míg az ingyenes jegyzékbe nem foglalt olvasmányok után némi használati díj jár. Belgiumban 1485 postahivatal van, a melyeket tervező véleménye szerint nagyobb anyagi áldozatok nélkül meg lehetne nyerni a nemzeti könyvkölcsönző vállalat munkájának. A tervezet «Projet de loi instituant une Bibliothèque postale intercommunale» című füzetben látott napvilágot. F.